

MÂNĂSTIREA VALEA (ȚIȚEȘTI-ARGEȘ) ȘI INFLUENȚA EI  
ASUPRA LOCUITORILOR DIN PISCANI, JUDEȚUL ARGEȘ,  
ÎN PERIOADA 1623-1863

ROXANA DOROBANȚU-DINA \*

Mănăstirea Valea, cunoscut monument istoric, din secolul al XVI-lea, este considerată „principala” ctitorie a domnitorului Radu Paisie, din anul 1535. Problema datării începuturilor mănăstirii este ocazionată concret de izvoare documentare, mult mai vechi, atestându-i-se danii de moșii încă din vremea domniei lui Vlad Călugărul (1482-1485)<sup>1</sup>. Asemenea, un document din timpul domniei lui Mihnea cel Rău (1508-1510) menționează și pe ȧiganii ce aparțineau mănăstirii Valea dăruți acesteia de către Magdalina monahia<sup>2</sup>.

De-a lungul timpului Mănăstirea Valea a avut în proprietate mai multe moșii, provenite din daniile unor boieri: moșia Hârtești, moșia Țițești, moșia Suptdeleni din județul Dâmbovița, moșia Băjești, moșia Piscani (s.n.), moșia Negești, moșia Huluba, moșia Golești Vulparului, moșia Mihăești, moșia Lăzărești, moșia Țigănești, moșia Mărgineni, moșia Stâlpeni, Rădești, Racovița, Priboia, Sodomeni județul Dâmbovița, Muntele Plaiul Mircii din județul Dâmbovița, Muntele Râios, via de la Izvorani, via de la Ștefănești, moara de la Dârzu - Voinești, moara de la Livezeni, case în Câmpulung și multe sălașe de ȧigani<sup>3</sup>.

La data de 8 mai 1623, boierii: Ivașcu Golescu, Stanciu logofăt din Călcești, Stanciu logofăt din Davidești, Tudor logofăt, Dragomir postelnic din Vlădeni, Preda postelnic și Oancea din Lerești, considerați „ctitori” la data respectivă, „închină” mănăstirea Valea „cu toate ocinile și moșiile și ȧiganii și cu rumânii și cu vitele, viile, morile și toate bucatele (printre care și moșia Piscani) Mănăstirii Pononiani din Grecia „ca să-i fie ei de întărire și dumnezeștilor călugări de hrană, iar răposăților părinților noștri și nouă, ce suntem ctitori, pomană în veci”<sup>4</sup>. Ce legătură a existat între satul Piscani și Mănăstirea Valea aflăm din documentele care s-au păstrat până în zilele noastre. Se știe că mănăstirea în cauză a fost ctitorită de către domnitorul Radu Paisie în anul 1535<sup>5</sup>. Din pisania bisericii acesteia, cu hramul „Sfânta Treime” cităm că „Cu

\* Școala generală Țițești, județul Argeș.

<sup>1</sup> Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, București (în continuare, D.A.N.I.C.) M-rea Valea, IV/2.

<sup>2</sup> *Documente privind istoria României (D.I.R.)* B, sec. XVI, vol. II, p. 218.

<sup>3</sup> Vicențiu Daniel Pascu, Gabriela Olteanu și Bianca Florina Pascu, *Comuna Țițești-Argeș*, 2007, p. 47-48.

<sup>4</sup> *D.I.R.* B, sec. XVI, vol. IV, p. 286, copie în colecția autorului.

<sup>5</sup> Flaminio Mărțu, *Mănăstirea Valea în lumina controverselor istoriografice și a cercetărilor arheologice*, în „Mitropolia Olteniei”, nr. 7-9/1978, p. 640-648.

porunca Tatălui, cu îndemnarea Fiului și cu desăvârșirea Sfântului Duh s-a început această biserică a se zidi cu porunca și cu toată cheltuiala prealuminatului și de Dumnezeu iubitului Io Radu voievod Paisie și ispravnic au fost Vlaicu Piscanul vel logofăt și cu frații lui Mihnea pârcălab și Badea...”<sup>6</sup>.

Se știe, asemenea, că în timpul domniei lui Radu Paisie boierul piscănean, prin atribuțiile sale, ca mare logofăt în Sfatul Domnesc și „pentru dreaptă și credincioasă slujbă” a fost beneficiarul mai multor danii din partea domnitorului, fapt ce a făcut ca domeniul său să crească simțitor. Tot în perioada de reconstrucție a mănăstirii Valea, probabil cu aceeași meșteri, Vlaicu va fi construit și edificiile conacului său și bisericii din Piscani, cum citim din însemnarea pe un Minei-manuscris vechi al bisericii în cauză, găsit în colecția de carte veche a mănăstirii Bistrița.

Este neîndoielnic că marele logofăt al domniei lui Radu Paisie s-a considerat el însuși ctitor al mănăstirii Valea, (căreia i-a făcut danie jumătate din satul Racovița) unde sigur ar fi fost înmormântat dacă nu l-ar fi trădat pe domnitor, trecând în tabăra adversarilor săi. De altfel, soția sa, „Neaga logofetița” și fiul său adoptiv, Vlaicu logofăt, (cel mic) au fost înmormântați în incinta bisericii mănăstirii Valea<sup>7</sup>.

După moartea tragică a lui Vlaicu mare logofăt Piscanul, (ucis pentru trădare de Radu Paisie) la 1 octombrie 1544, domeniul funciar pe care și-l formase în decursul câtorva decenii, prin cumpărături și prin danii primite din partea domnitorilor pe care-i slujise „cu credință” începe să se destrame, fiind reclamat de către cei de la care a fost acaparat. Frații săi (Mihnea, Badea și o soră, Stanca, căsătorită cu un preot, Neagoe, pe care-l prezumăm a fost primul preot al bisericii din Piscani) inclusiv fiul adoptiv, Vlaicu (cel mic) logofăt, fiind personaje mai puțin importante, este explicabilă relativa destrămare a domeniului vlăiculesc. Vlaicu cel mic, pe care unchiul său Vlaicu mare logofăt „l-a făcut în loc de fiu și i-a lăsat lui toate averile sale”, a dobândit întreaga avere a unchiului său, inclusiv jumătate din averea tatălui său, Mihnea pârcălab. Spre sfârșitul vieții sale, în urma multor judecăți cu fratele său Mihnea armaș, cu unchiul său Badea slujer, și cu fiii acestuia Radu și Oancea, neavând nici copii de la jupânița Moma, soția sa, „...Vlaicu așa a întocmit, cu limba lui, ca după moartea lui, să se hrănească cu averile sale jupânița lui, Moma, însă numai cât va fi vie. Iar după moartea ei să fie toate aceste mai sus-zise averi ale sale sfintei mănăstiri Valea...”<sup>8</sup>.

Câțiva ani mai târziu, după „închinarea” averilor, Vlaicu logofăt a trecut în „lumea de dincolo” fiind înmormântat în biserica mănăstirii Valea. Mormântul său, atribuit uneori de către cercetători tatălui său adoptiv, Vlaicu Piscanul, are înscrisă pe lespede următoarea inscripție: „A răposat robul lui Dumnezeu jupân Vlaicu logofăt în zilele binecinstitorului domn Io Mihnea voievod în anul 7090 (1582) mai 29”<sup>9</sup>.

După moartea lui Vlaicu (cel mic), soția sa, jupânița Moma, și cumnatul ei, Mihnea armașul, sunt întăriți în stăpânirea moșiilor Năpârteni, Piscani, Negreni și Racovița, în urma unor judecăți cu Harvat stolnic. Acesta pretindea, și chiar a reușit să convingă divanul prezidat de către Mihnea Turcitul voievod că a cumpărat de la Vlaicu logofăt toate părțile lui de moșie, pretinzând pentru răscumpărare, suma de 10.000 de

<sup>6</sup> Flaminio Mârțu, loc. cit., p. 639.

<sup>7</sup> Idem, p. 642.

<sup>8</sup> D.I.R. B, sec. XVI, vol. V, p. 67.

<sup>9</sup> Flaminio Mârțu, loc. cit., p. 639.

aspri. „Și au dat (Mihnea armaș și cu Moma) acești bani, toți 10.000 de aspri, în mâna lui Harvat stolnic și a rămas de lege Harvat ca să nu mai aibă nici un amestec cu averile lui Vlaicu”<sup>10</sup>. „Iar după aceea - cităm din hrisovul din 10 august 1582 - jupanița Moma nu a avut liniște cu cumnatul ei, Mihnea (...) Iar domnia mea am cercetat și am judecat după dreptate și după lege și am lăsat averile rămase de la Vlaicu logofăt să fie ale soției lui, Moma, însă numai cât va fi vie, iar după moartea ei să fie ale sfintei mănăstiri Valea...”<sup>11</sup>. Împrejurările morții jupâniței Moma „Piscanca” nu ne sunt cunoscute. Se pare că s-a călugărit sub numele de „monahia Maria” fiind înmormântată tot la Mănăstirea Valea.

Lespedea de pe mormântul pe care-l prezumăm că îi aparține are următoarea inscripție: „A răposat roaba lui Dumnezeu monahia Maria în zilele binecinstitorului și de Hristos iubitorul nostru domn Io Radu voievod, luna august 15 zile în anul 7124(1616)”<sup>12</sup>. Mihnea armașul din Piscani, frate cu Vlaicu logofăt, încearcă, după moartea acestuia să strice tocmeala cu călugării de la Mănăstirea Valea, „adică să stăpânească el toate averile și părțile de moșii rămase de la Vlaicu mare logofăt...” dar pierde judecata în fața divanului prezidat de către Mihnea Turcitul. Prin 1587, pierde iarăși o judecată cu călugării de la Mănăstirea Vieroș, pentru o jumătate din satul Năpârteni, (astăzi comuna Berevoiești) vândută mai înainte lui Ivașcu Goleșcu cu 8.000 de aspri. În 1593, sau puțin mai înainte, vinde mai multe proprietăți din moșia Piscani unui oarecare Bălboșea pentru 3.000 de aspri<sup>13</sup>. După această vânzare, Mihnea armașul din Piscani nu mai apare în documente. Neavând nici el copii (ce ironie!) a lăsat „cu suflul său” toată averea de care mai dispunea la doi nepoți colaterali; Hristodor diaconul și Dumitru logofăt.

Noii stăpâni ai moșiei Piscani (atât cât mai rămăsese din domeniul vlăiculesc „neînchinat „mănăstirii Valea) nu s-au putut bucura în liniște de moștenirea dobândită de la unchiul lor Mihnea armașul. La 16 iunie 1596, în divanul prezidat de însuși Mihai Viteazul ei se judecă cu călugării de la Mănăstirea Valea, care pretindeau că ei sunt stăpânii întregului domeniu vlăiculesc, cât fuseseră al lui Vlaicu mare logofăt și al lui Mihnea pârcălab, deși acesta din urmă avea doi fii, pe Vlaicu cel mic și pe Mihnea armașul. „Dă domnia mea - cităm din «Cartea» lui Mihai Viteazul - această poruncă a domniei mele, lui Hristodor diaconul și fratelui său Dumitru logofăt, ca să fie ei volnici, să stăpânească satul Piscani, pentru că le este dreaptă și veche ocină de la unchiul lor Mihnea...”<sup>14</sup>.

Marea invazie turco-tătară din vara și toamna anului 1595, ca și evenimentele ulterioare acesteia, nu au permis nepoților lui Mihnea armașul să stăpânească moșia Piscani, mai ales că amândoi locuiau la Târgoviște. Stăpânirea efectivă a moșiei în cauză de către cei doi frați vlăiculești a început după moartea tragică a lui Mihai Viteazul. „...Iar când a fost în zilele lui Șerban voievod (Radu Șerban - 1602-1610,

<sup>10</sup> D.I.R. B, sec. XVI, vol. V, p. 45.

<sup>11</sup> *Ibidem*, p. 67.

\* Am vizitat de curând Mănăstirea Valea împreună cu Teodor Dina. Din relatările starețului Daniel Niță am înțeles că în primăvara anului viitor (2009) Muzeul Județean Argeș va efectua săpături arheologice în incinta bisericii.

<sup>12</sup> Flaminio Mârțu, loc. cit., p. 639.

<sup>13</sup> D.I.R. B, sec. XVI, vol. V, p. 304.

<sup>14</sup> D.I.R. B, sec. XVI, vol. VI, p. 169.

n.n.) Hristodor diaconul și fratele său Dumitru, ei au luat cu silă satul Piscani de la Pavel egumenul de la Mănăstirea Valea...”<sup>15</sup>.

Stăpânirea moșiei Piscani, (reminiscență a domeniului vlăiculesc) de către frații Hristodor diaconul și Dumitru logofăt, nepoții lui Mihnea armașul a ținut până în toamna anului 1623 când, printr-o dispoziție arbitrară domnitorii Radu Mihnea și fiul său Alexandru Coconul, i-a depozat de moștenirea lăsată de Mihnea armașul, dând câștig de cauză călugărilor de la Valea.

În divanul prezidat succesiv de către cei doi domni, în zilele de 2 și 3 septembrie 1623, Radu și Tudoran, fiii lui Dumitru logofăt, și Tudora fiica lui Hristodor diaconul, pierd dreptul de moștenire asupra moșiei Piscani<sup>16</sup>. Rămăși de judecată cei trei moștenitori vlăiculești nu mai apar cu proprietăți în Piscani. Conacul lui Vlaicu mare logofăt, care constituise multe decenii curtea seniorială a domeniului vlăiculesc, a intrat și el în stăpânirea mănăstirii Valea, aici stabilindu-și sediul administrația greco-călugărească a moșiei\*.

Asemenea, biserica ctitorită de Vlaicu mare logofăt Pisanul, în care a fost și înmormântat după tăierea sa pentru trădare, în 1544, a devenit „metoh” al mănăstirii Valea, cunoscut mai târziu sub denumirea de „Schitul Pisculești”. După stabilirea administrației călugărești la moșia Piscani a mănăstirii Valea, între aceasta și moșnenii locali au apărut, cum era și firesc, de altfel, neînțelegeri în privința hotarelor. Mănăstirea stăpânea toată partea lui Vlaicu mare logofăt și a fraților săi, respectiv „din Piscani jumătate, iar din a doua parte (a satului) a șasea parte...” moșnenii stăpânind în comun doar 5/6 din ceea ce mai rămăsese nevândut marelui demnitar în 1532.

O primă hotărnicie a moșiei mănăstirii Valea, de către cea a moșnenilor locali, a avut loc în anul 1707, în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, „dându-se atunci Carte de alegere a hotarelor de către cei 12 boieri hotarnici, la mâna părintelui egumen, ca să știe pe unde să stăpânească...”.

O altă hotărnicie (urmată de altele mai târziu) s-a făcut la 26 mai 1736, din porunca domnitorului Constantin Mavrocordat. Șase boieri hotarnici, însoțiți de Cârstea portărelul, de Preda Drugănescu ispravnic (prefect) de Muscel, și de martori locali: „Stan Purice, om bătrân ca de 65 de ani, și de Ion Oaie, care au primit blestemul (jurământul) asupra lor și au mers de au arătat hotarele pe unde au știut (...) Apoi s-a sculat Pană Pisanul de a mărturisit cu sufletul lui, și a adus și pe o femeie ce a fost acolo cârciumăreasă la o cârciumă a mănăstirii din Vale, și această femeie a mers cu noi drept la salcia care era hotar între cele două moșii...”<sup>17</sup>.

Documentul din 26 mai 1736, respectiv „Cartea” de hotărnicie dintre cele două moșii, cea a mănăstirii Valea și cea a moșnenilor piscăneni, scoate în evidență cel puțin două aspecte:

A. Piatra de hotar dintre cele două moșii (a moșnenilor piscăneni, din actualul sector „Linia Belului” până la Râul Doamnei, și cea a mănăstirii Valea, la extrema vestică a acesteia, se găsea în fața bisericii și (atenție!) „biserica rămânând pe moșia

<sup>15</sup> D.I.R., B, sec. XVII, vol. IV, p. 308.

<sup>16</sup> D.I.R., B, sec. XVII, vol. IV, p. 311-316.

\* Am menționat deja că la data de 8 mai 1623 Mănăstirea Valea a fost închinată Așezământului Monahal de la Pogoniani-Grecia.

<sup>17</sup> D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Valea, VIII/7. Vezi și manuscrisul nr. 478, (condica) fila 49-55.

mănăstirii „cum se constată și din documentele următoare.

B. La această dată biserica se găsea izolată, deci într-o zonă liberă, nefiind adusă „la linie” partea de est a satului, respectiv actualul sector „Linia Mănăstirii”.

Peste 40 de ani, la 15 septembrie 1777 are loc o nouă hotărnicie a celor două moșii din Piscani: „...Căutat-am și hotarul moșiei Piscanii de sus și am ocolit-o atât pe stăpânirea veche, cât și om bătrân de 100 de ani am găsit, pe Ion Oaie din Piscani, care a mai fost la două hotărnicii ale moșiei Piscani care ne-a dus la hotare, începând cu piatra ce este pusă în siliștea Piscanilor, în fața bisericii...”<sup>18</sup>.

Se reconfirmă faptul că hotărnicia a început ca și mai înainte, în 1707 și 1736, din „siliște” din piatra de hotar din fața bisericii „și biserica rămâne pe moșia mănăstirii Valea” cum rezultă din ambele documente prezentate. În timpul Regulamentului organic (1832) partea de est a satului, cunoscută sub denumirea de „Piscanii de sus ai Iudei”, constituită în exclusivitate din clăcași pe moșia mănăstirii Valea, a fost adusă „la linie”, în jurul bisericii și de-a lungului drumului județean Piscani-Nucșoara<sup>19</sup>. Sectorul acesta „nou” al satului s-a numit „Linia Mănăstirii”, nu pentru că la Piscani ar fi existat vreo mănăstire, ci pentru că locuitorii lui erau clăcași pe moșia mănăstirii Valea.

O nouă dispută între Mănăstirea Valea și (de data aceasta) Barbu Belu „stăpân” al părții de vest a satului, respectiv „Piscanii de jos ai luncii”, a avut loc între anii 1848-1852, când: „Părintele Ioanichie Văleanu, egumenul sf. mănăstiri Valea, din acest județ Muscel, a depus la această judecatorie (Câmpulung, n.n.) la 10 februarie 1850, reclamație pentru alegerea făcută de d-lui Gheorghe Cateluza, inginer hotarnic, la moșia Piscani de sus și de jos, proprietatea mănăstirii (...) După citirea mai sus-așternutei hotărnicii - cităm din raportul inginerului - însoțit de părintele Văleanu și de oameni bătrâni din satul Piscani anume; Radu Pană lăutarul, de 80 de ani, Ion Stănăleț, de 50 de ani, Niță al Naecși, de 45 de ani, Ion sin Ion (Voinea) de 65 de ani, Dobre Slăniceanu, de 80 de ani, am ieșit la cercetarea hotarelor (...).

După ce am săvârșit lucrarea la Piscanii de sus, am venit la Piscanii de jos și am cerut părintelui Văleanu să-i arate sineturile (actele, n.n.) pe care le are sf. mănăstire, și a arătat cartea de hotărnicie din 15 septembrie 1777 de mergere a 24 de boieri orânduiți să hotărnicească moșia sf. mănăstiri pentru Piscanii de jos. După citirea acestei mai sus-zise hotărnicii, însoțit de părintele Văleanu și de oamenii mai sus arătați, cu Marin Nedelcu din Mioveni, care a fost multă vreme ispravnic la moșia mănăstirii, am mers spre cercetarea hotarelor (...).

„Am intrat apoi în cercetarea bisericii, a doua, fiindcă la Piscani a mai fost alta, și în dreptul ei de se găsește vreo piatră de hotar după sinetele (actele) hotărniciiilor din 1736 și 1777. Mai întâi am mers cu toate părțile interesate la cea de astăzi în ființă biserică, în care intrând au văzut deasupra ușii bisericii ctitorii: Constantin Potoceanu cu Maria soția sa și cu Epraxia monahia. Apoi observând și pe dinafară biserica, se mai văzu dinainte-i, din sus de brâu, leatul 7.285 (1777, n.n.).

<sup>18</sup> D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Valea, original, rupt, VIII/15 transcris de regretatul profesor Ion Șucu-Mioarele în 1976.

<sup>19</sup> Teodor Dina, *Satul Piscani, județul Argeș, în perioada aducerii la linie a caselor izolate*, în „Argesis” XVI, Studii și comunicări, 2007, p. 289-295.

Și întrebând (inginerul hotarnic, n.n.) pe d-l Belu ce temeii are despre această biserică (dumnealui) prezentă o copie de pe anafora (referatul, n.n.) prezentată divanului și întărită de domnitorul Alexandru Ipsilanti vv. la 28 martie 1797, prin care se face dovada că un Constantin Potoceanu sin Matei slujer, având un petic de moșie în satul Piscani sud Muscel și întâmplându-i-se moarte, în urmă s-a stăpânit acea moșie de către soția sa Maria Potoceanca, care l-a moartea sa a lăsat epitrop pe un logofăt Gheorghe, orânduind în testamentul său ca acea moșie să rămână bisericii ce este făcută de bărbatul său, chiar pe acest petic de moșie\*.

Și acest epitrop a lăsat acea moșie ( a bisericii n.n.) asupra stăriței de la schitul Valea Mare. Pe cât se înțelege, acea stareță Epraxia, ce se vede zugrăvită în biserică, a fost atunci stareță la acel schit\*\*.

A mai înfățișat d-l Barbu Belu și zăpisul stareței Zosima, de la schitul Valea Mare, din leatul 1817, de schimbul de moșii ce face schitul cu răposatul Ștefan Belu, unei sfori de moșie în Piscani, pe care se află biserica (sic!) numită Potoceanca, aceasta fiind alături cu ce mai avea, d-lui logofătul Ștefan Belu, dându-i-se schitului via de la Izvorani și celelalte. Iar acum arată d-l Barbu Belu că din această moșioară pe care o are d-lui în stăpânire nu stăpânește decât îngrăditura bisericii (căminul acesteia, n.n.), aducând ca dovadă pe un Sandu bucătarul, care a arătat că această moșioară (din vatra satului, n.n.) este călcată de mănăstirea Valea, căci la altarul bisericii de acum își avea el casa și grădina și dădea dijma și claca răposatului vistier Lazăr, care la acea vreme ținea de casa logofătului Ștefan Belu.

A cerut apoi (portărelul, executorul, n.n.) a-l duce la locul celei vechi bisericii, unde față cu toate părțile interesate, trecând spre răsărit o vale, ce se numește Valea Bobii, într-o depărtare de cea de astăzi în ființă biserică destul de însemnată, sus într-un deluleț și la puțină depărtare de ruinele caselor lui Vlaicu Piscanul, care se văd și astăzi în ființă, i-au arătat locul unde ar fi putut exista veche biserică menționată în vechile hotărnicii din leaturile 1707 și 1736.

Și cercetând, deși alte urme nu s-au găsit, dar spre încercare punând câțiva oameni să sape locul bănuț, s-au găsit cărămizi de o veche construcție, precum și codri de var cu nisip, ce se vede că au fost la zid. Apoi mai cercetând cu săpătura în jurul acestei localități (sic!) s-au găsit destule capete de oameni și oase de morți din vechime\*\*\*.

Iar mărturiile ce a adus d-l Belu despre știința ce o au despre cea veche biserică din Piscani sunt: Ion Brănescu, ca de ani 55, care a mărturisit că despre biserică i-ar fi spus tatăl său că fiind din lemn pe temelie de zid, lemnele bisericii le-ar fi vândut (cine ?) la niște vlășceni. Sandu bucătarul, ca de 80 de ani, cu șederea în Valea Nandri, a arătat că săpând să facă o cârciumă și cerând loc de la boierul Gheorghe Popescu, ca să-i dea deasupra Văii Bobii, spre răsărit, i-a zis (boierul) că acolo sunt morminte de la oamenii îngropați la biserica ce a fost în acest loc, și așa i-a dat loc lângă altarul bisericii Potoceanului (...).

\* După cum se observă, se interpretează tendențios documentele de către Barbu Belu. Biserica a fost construită de către Vlaicu Piscanul pe moșia sa cumpărată de la moșnenii piscăneni.

\*\* Numai Epraxia la data închinării bisericii către schitul Valea Mare. La acea dată era stareță Ecaterina, se pare tot o piscăneancă, sora lui Macarie călugărul fiul lui Ilie Piscanul.

\*\*\* În timpul săpăturilor arheologice din anul 1989 nu s-au găsit urmele bisericii vechi, nici morminte din vechime, deși pe acest deal a fost cimitirul vechi și cimitirul ciupaților de la 1814.

„Iar în ce privește piatra de hotar ce a numit-o d-l inginer Cateluza (în hotărnicia din 1848) a fi înaintea bisericii celei noi, d-l Belu aduse mărturie pe un Ion Voinea, care arată că acea piatră nimeni nu a pomenit-o a fi de hotar că, copil fiind, i-a spus un Pantelie (Drăghici) că arând cu plugul cel din urmă a dat peste acea piatră de râu ce a fost la temelia unei cârciumi, unde mergând și d-l portărel și trecând din dreptul bisericii peste o vâlcea, sărind gardul unei livezi cu pruni și mergând o distanță destul de însemnată, a văzut lângă mușuroiul făcut de d-l Cateluza o piatră albă mică de râu pe care a tăgăduit-o atât d-l Belu cât și oamenii d-lui a fi fost piatră de hotar...”<sup>20</sup>.

Litigii între cele două părți, respectiv între Mănăstirea Valea și boierul Barbu Belu au mai avut loc și în anii următori. Nici în anul 1855 acestea nu erau încheiate în totalitate. În decembrie 1863 a avut loc secularizarea averilor mănăstirești, întregul patrimoniu al acestora trecând în proprietatea statului. Din documentele vremii rezultă că mănăstirile închinat, cum era Mănăstirea Valea, de pildă, posedau numai în Țara Românească, în preajma secularizării o suprafață de 1.127.386 pogoane de pământ, în afară de mori, hanuri, băcănii etc.<sup>21</sup>. La secularizare Mănăstirea Valea mai dispunea de următoarea avere mobilă și imobilă:

1. Biserica „Sfânta Troiță” cu inventarul complet,
2. Vite; 5 cai de poștalion, 23 de rămători, 9 oi, 11 capete cornute, din care: 2 boi, 1 mânzat, 1 vițel, 5 vaci mari, o mânzată și o vițea.
3. Imobile: 19 buți și butoaie din cele 25 cât figurează în vechea catagrafie, 13 putinele mici, o pâlnie, 3 hârdaie, 4 hambare vechi, 1 butoi cu vin pelin de 15 vedre, 1 butoi cu vin pelin vechi de două vedre, 1 butoi cu oțet de cca. 8 vedre.
4. Proprietăți. O moșie numită Rădești, din districtul Muscel, cu 4 sate pe dânsa. Idem anume Piscani și Priboiaia, tot în județul Muscel. Idem, anume Săvuleni și Izvoarele județul Dâmbovița. 1 munte „Mircea” în devălmășie cu moșnenii de acolo (?) Una vie de 4 pogoane în Dealul Țigăneștilor, părăsită<sup>22</sup>.

La 14 august 1864, pe moșia mănăstirii Valea, din Piscani, devenită „Moșia Statului”, au fost împrăștiate 44 de familii de foști clăcași, pe o suprafață de 330 de pogoane<sup>23</sup>.

Odată cu aplicarea legii pentru reformă agrară a încetat, pentru locuitorii din Piscani, orice obligație față de Mănăstirea Valea. S-a desființat pentru totdeauna claca, dijma „podvezile și zilele de meremet”, precum și alte obligații datorate acesteia timp de 240 de ani. Cu toate lacunele ei, legea rurală din 1864 a avut o însemnătate deosebită, țărani ieșind de sub arbitrajul boieresc și mănăstiresc au devenit ei înșiși proprietari, având - cum sublinia domnitorul Alexandru Ioan Cuza - o părticică de pământ „proprietate și moșie”.

După mai bine de 140 de ani de la ieșirea locuitorilor piscăneni de sub stăpânirea mănăstirii Valea, ecoul acestei dominații s-a păstrat până în zilele noastre, partea estică a satului, așezată de-a lungul drumului județean 731, fiind cunoscută sub numele de „Linia Mănăstirii”.

<sup>20</sup> D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Valea, XIV/4, documentul din 28 noiembrie 1852.

<sup>21</sup> Teodor Dina, Satele Piscani și Negreni, județul Argeș în perioada de la Revoluția din 1821 la reforma agrară din 1864, Pitești, 2006, p. 76.

<sup>22</sup> D.A.N.I.C., fond Mănăstirea Valea, dosar nr. 1621/1864, complet.

<sup>23</sup> D.J.A.A.N., fond Prefectura Muscel, dos. 128/1865, fila 20-48.

THE VALEA (ȚIȚEȘTI-ARGEȘ) MONASTERY AND ITS  
INFLUENCE ON THE INHABITANTS FROM PISCANI, ARGHEȘ  
COUNTY, BETWEEN 1623 AND 1863

*Abstract*

The Valea Monastery, a well known historical monument of the 16-th century is considered the main construction from the time of the lord Radu Paisie. It was built in 1535 and it got in its property estates that belonged to various boyars.